

Nechutová, Jana

[Nováková, Julie. České cisiojány od 14. století]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1972, vol. 21, iss. E17, pp. 173-174

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109495>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

jež byly předkládány k řešení účastníkům disputace, zásadně a vždy dílem samotného kvodlibetáře (zvláště instruktivní je zde podíl M. Jeronýma Pražského na kvodlibetu Knínově), klade otázku priority — byly-li do příručních knih přejímány části akt z provedených kvodlibetů nebo zda naopak takové knihy sloužily jako pomůcka kvodlibetářům při přípravě k jejich úkolu, zkoumá vzájemný poměr jednotlivých příruček — opakují-li se některá témata ze starších v pozdějších, hledá možnosti, jak správně zařadit jednotlivé dochované vypracované kvestie a jak u anonymních určit jejich autorství, ptá se, jaký bývá poměr přípravy, dochované v aktech kvodlibetu, ke skutečně vypracované kvestii.

Obsáhlý dokumentační oddíl (od str. 115), který po poučení, jež zájemce získá z předchozího výkladu, bude hlavním orientačním vodítkem pro další práci, pro rešerše, edice i speciální studie, obsahuje za prvé seznam otázek z pražských kvodlibetních disputací počínaje kvodlibetem z r. 1404. Popis 367 kvestií je podán obvyklým způsobem soupisu literárních činností, tj. udáním názvu, autora, rukopisů, případně edicí a literaturou, odkazy na tematicky příbuzný kvestiiový materiál a konečně poznámkou, která obsahuje další potřebné informace. Za druhé zde najdeme seznam zjištěných autorů kvodlibetních kvestií, za třetí seznam rukopisů, v nichž se kvestie čtou, za čtvrté seznam literatury, citované zkratkami v soupise kvestií, dále pro další bádání velmi užitečný věcný rejstřík k obsahu kvestií a konečně abecední seznam otázek. Publikaci uzavírá seznam zkratk a francouzské résumé.

Jak málo tohoto materiálu, tak důležitého pro poznání duchovního ovzduší i úrovně našich zemí na počátku 15. století, v kritické době před vypuknutím husitských válek, bylo dosud vydáno, plyne jasně z dokumentačního oddílu knihy: jednotlivé vypracované kvestie jsou vydány jen velmi fragmentárně a nahodile a je známo, že ze čtyř dochovaných příručních knih kvodlibetů byla vydána pouze jediná (Rybova edice kvodlibetu Husova). Právem proto volá autor po pořízení kritické edice akt dalších kvodlibetů; takovýto ediční čin, stejně jako aspoň příležitostné vydávání jednotlivých vypracovaných kvestií, roztroušených po různých rukopisech, by jistě bylo dobrým navázáním na Kejřovu publikaci, která, opakujeme, konečně dala metodický návod a položila základ, a to základ svou přesností a úplností velmi spolehlivý, moderní a systematické práci v této problematice. A ačkoli se autor několikrát vyslovuje o své knize velmi skromně vůči specialistům v dějinách různých oborů, jistě to budou právě oni, kdo po ní sáhnou nejdříve, neboť, mluvíme-li o ní jako o základu, je základem také pro jejich práci.

Jana Nechutová

Julie Nováková, České cisiojány od 14. století; Studie ČSAV č. 8; Praha, Academia, 1971, Stran 61.

Nová studie známé autorky je jedním z výsledků jejího bádání o českém hexametu a pokračováním její práce „Počátky českého cisiojánu“ (Sborník historický 15, 1967, str. 5–43), v níž pojednala o nejstarším českém cisiojānu „Oktáva“ a o jeho latinských předlohách, zejména o cisiojānu Behaimově a o nově objeveném mnichovském zlomku, zatímco se rozprava, o níž zde informujeme, zabývá mladšími cisiojány českými i latinskými, vzniklými v Čechách. Celek obou těchto prací je, jak jej charakterizuje sama autorka (SH 1967, str. 5) filologickým protějškem archivářsko-historické práce Doskočilovy a vznikl jako větší monografie (s původně zamýšleným názvem „Staročeské cisiojány. Studie textové kritická a prosodická“) již v letech 1961–1962.

Karel Doskočil řekl ve studii „Vývoj cisiojánu u nás“ (Sborník historický 6, 1959, str. 97–170) otázku, jaký je původ tohoto útvaru a jak se v českých zemích vyvíjel; podává zde texty čtyř latinských a pěti českých cisiojānů, některé dosud netištěné, jiné převzaté od starších vydavatelů s novými, mnohde podstatnými, emendacemi. Zatímco prvými dvěma Doskočilovými texty se Nováková zabývala v první části studie, ve Sborníku historickém, v nové rozpravě se věnuje (po první kapitole, obsahující úvod a dvě retrospektivy) v kapitole 2. nejprve latinským cisiojānům v Čechách, zejména cisiojānu krumlovských klarisek, latinským hexametrovým cisiojānům humanistickým a rytmickému cisiojānu Handsehovu, a ve třetí kapitole rozebírá mladší české texty, tj. cisiojány „Ochtáb“, „Obřez“, „Nové léto“ a „Obřezán“. Vedle drobnějších oprav Doskočilových textů a takových emendací, k nimž lze dojít bez metrického rozboru, dospívá autorka k opravenému čtení především na základě svých hlubokých znalostí o latinské poezii středověku a speciálně o hexametu. Ukazuje (str. 20), že k restituování původnějšího textu mohou do jisté míry napomáhat i rýmy. — Zvláště vytkneme výklad o latinských hexametrových cisiojānech našich humanistů (str. 20 n.), kde autorka doplňuje Doskočila i o další materiál, a na to navazující rozbor rytmického cisiojānu Handsehova, kde Nováková — i díky nově objeveným textům — dospívá k rozlišení 4 verzí tohoto kalendáře.

Je zajímavé pozorovat, jak se forma cisiojánu, vycházející od snahy versovat v metrickém hexametu, postupně uvolňuje, zejména v českých textech od „Ochtábu“, který je po této

stránce nejčistší, k „Obřezu“ a k cisiojánu „Nové léto“, kde se už silněji uplatňuje sylabická technika a kde dochází k rekompozici metra v dvojverší, až po zcela vědomý rozchod s formou hexametru v cisiojánu „Obřezán“ (který je v tomto ohledu pendantem latinského kalendaria Handschova). To tedy, jak se v i cisiojánovém žánru prosazuje životnost jazyka i literárního útvaru, jak se postupuje od formální danosti k plnějšímu obsahu a od školácké formy k projevu, bližšímu prostému výrazu lidové mluvy, se zde vyjevilo právě díky filologické metodě, již Nováková aplikovala na práci s cisiojánovými texty po vzoru Králové a v jeho stopách. Tento výsledek je přímo úměrný brilantní metodě autorčině, jež se zde znovu projevila jako naše přední klasická filoložka, pracující i na poli medievistiky.

Je velmi prospěšné, že o cisiojánech, donedávna přehlížených, existují dnes dva moderní spisy — Doskočilova práce historická a Novákové filologická. Je nepochybné, že by taková spolupráce přinesla dobré výsledky i na jiných polích naší literární historie.

Jana Nechutová